ANUL I — No. 31 5 LEI 30 IULIE 1939

JURNALUL LITERAR

FOAIE SĂPTĂMÂNALĂ DE CRITICĂ ŞI INFORMAŢIE LITERARĂ

DIRECTOR / G. CĂLINESCU

Înreg. la No. 28 din 19 Dec. 1938 Reg. Publ. periodice la Trib. S. III C. Iaşi

Redacţia şi Administraţia / Librăria Ath. Gheorghiu Iaşi — Strada Cuza-Vodă No. 54 — Telefon No. 1301

Abonamentul anual / Lei 120
Pentru instituţiuni / Lei 500

UNIVERSITATEA

Saltikov-Scedrin*)

(50 de ani dela moartea lui)

Intr'o scrisoare adresată scriitorului I. Turghenief, poetul poporan Nekrasov notează: „Geniul epocii este Scedrin. Publicul îl preţueşte mai mult decât pe Gogol." Şi, într'adevăr, opera marelui satiric rus poate sta alături de operile unui Horaţiu, Heine, Cervantes, Rabelais sau Swift. Şi nu este mai puţin adevărat, că Saltikov-Scedrin este una dintre figurile cele mai interesante ale epocii, din preajma anilor 1840-1870, când întreaga Rusie se frământă sub clocotul ideilor sociale şi când curentele cele mai opuse, sunt prada intelectualităţii. Pe de o parte „slavofilii" care cultivă trecutul cu toate tradiţiile şi moravurile lui sunt într'o polemică neîncetată cu „Occidentalii" entuziaştii ideilor progresiste venite din Apusul Europei; pe de altă parte, „Narodnicii", adică acei care susţin pe primul plan interesele ţărănimii, se opun conservatorilor care doreau menţinerea stărilor vechi. In aceasta vâltoare de luptă, patos şi idealism, alături de reacţie şi analfabetism, se profilează pregnant fizionomia literară a sarcasticului şi a talentatului Saltikov-Scedrin, care cu o largă înţelegere a nouilor realităţi sociale, combate pasionant, cu o ironie muşcătoare, elementele reacţionare ale vremii. In publicistica contimporanilor, pana vibrantă, caustică, a marelui satiric, diseacă neşovăitor şi tenace tot ce era străin sufletului de eliberare a „norodului" de sub domnia celora care cultivau „fixitatea eternă a lucrurilor" făcând apel la ignoranţă, analfabetism, mistică. Inrolându-se în mişcarea democratică a vremii, adept al ideilor revoluţiei franceze cultivate cu o vie simpatie de floarea intelectualităţii ruse de pe acea vreme — Scedrin aplaudă frenetic revoluţia dela 1848, făurită după căderea „burghezului" Louis Philippe, de suflul vibrant şi expansiv al pleiadei de luptători politici: Louis Blanc, Lamartine, Arago, Albert, etc. Dealtfel, atitudinea de militant social a satiricului reiese clar dintr'o scrisoare publicată: „Scriitorul nu poate să aibă consideraţie numai pentru interesele clipei, el e dator să reprezinte idealuri — care frământă mereu spiritul umanităţii şi anume: „libertatea, egalitatea şi dreptatea." Născut în anul 1826, într'o familie de boeri din gubernia Twerk, viitorul satiric va face cunoştinţă de timpuriu cu moravurile, viaţa şi idealurile unei clase de oameni, a căror soartă era strâns legată de sistemul „şerbiei" sau a „măsurilor silite". Primind educaţia tipică a vremii, unde trona „împărăţia knutului" şi imaginea simplistă a pedagogului — Scedrin este trimis mai târziu la un liceu din Moscova. Acolo, acel care va da la iveală — nemuritoarea satiră: „Istoria unui oraş" se manifestă printr'un spirit independent, cu o pasiune arzătoare pentru litere şi pentru toate noutăţile vremii. Cert este că în promoţia liceului — Scedrin este notat drept un tânăr „nenorocit" cu prea puţine perspective în viaţă. Luând, dar, cunoştinţă de studiile juridico-umaniste ale timpului, puţin promiţătorul Scedrin îmbrăţişează cariera funcţionarului de stat, în care adeseori suferă eşecuri lamentabile. Poate, cauza ar fi acea dragoste nepărmurită a „cinovnicului" Scedrin pentru Zeiţa literelor, dealtfel cum zice şi un biograf al scriitorului —: „Viaţa pentru Scedrin, înseamnă a scrie sau în genere a face ceva pentru literatură". Fapt e că una din consecinţele preocupărilor sale literare, a fost îndepărtarea lui Scedrin la Viatki, locul de exil şi al cunoscutului critic Herţen, unde scriitorul va locui timpul respectabil de şapte ani. Iar oficialitatea, care trebuia să se pronunţe asupra operei lui Scedrin, constată unanim: „Direcţia nefastă-batjocură şi tendinţa de a prezenta într'o lumină urîtă, ordinea existentă, politică şi socială a statului la noi, precum şi în alte state europene, alături de acea simpatie mărturisită pentru doctrine extremo-socialiste".

Odată cu executarea pedepsei — Scedrin se va întoarce iarăşi în centru, unde va continua cariera sa de funcţionar la Minister, relevându-se totuşi printr'o independenţă şi îndrăzneală puţin comune în cadrul funcţionarismului, a cărui mentalitate, atunci, era departe de a fi accesibilă „experienţelor morale" ale scriitorului, lucru care i-a prilejuit diminutivul semnificativ de: „Vice-Robespierre".

Odată „stagiul" făcut prin locurile de exil, de care n'a putut scăpa toată avangarda literară a Rusiei ţariste, Scedrin caloborează cu prietenul şi popularul poet Nekrasov, la felurite reviste ale timpului, făcând uz de o experienţă bogată de viaţă care nu se depărta niciodată de existenţa adevărată a poporului.

Sub influenţa lui Nekrasov, Scedrin aderă la mişcarea „narodnicilor" care cultivă tot ce e aproape de sufletul masiv, originar, al ţărănimii. Ceva mai târziu însă, pătruns de scrierile criticului Cerneşewscki, satiricul se ridică în contra atitudinii lirico-bucolice a „narodnicilor" care urmăriţi de „cazul conştiinţei" sau al unei vieţi ratate, inutile, se prosternau în faţa unei imagini falşe a ţăranului, plină de dulcegării şi de idealizare ieftină, departe de realitatea lucrurilor: Saltikov-Scedrin va anunţa direct că „atunci când vorbeşti despre ţărani (mujiciok) nu-i neapărată nevoie să exagerezi, să te închini, să îngenunchezi sau să cazi în melancolie". In locul unui misticism colorat, Scedrin cere numai sentimentul dreptăţii în faţa nenorocirilor, mizeriei şi a ignoranţei în care se zbătea pătura cea mai întinsă din „Matuşca Rusie".

Astfel, Scedrin, în preajma anilor 1840-1860, denunţând o serie de defecte ale „Narodnicilor" şi sub influenţa utopiştilor francezi, mai ales a lui Fourrier, va îmbrăţişa

Leo Cezza

Urmare în pag. 2

*) Publicăm acest articol pentru interesanta lui informaţie, în afara oricărei posibile tendenţe. Adevărurile în politică fiind relative, fără conţinut etern uman, cu greu o operă poate interesa vremurile, oricâtă doză de idealism s'ar fi cheltuit cu ea. Trebue să ne gândim la ironica situaţie a idealistului din Rusia actuală, care bine înţeles ar trebui să îmbrăţişeze reacţia guvernatorului Gloupoff-ului şi să combată nemişcarea intelectuală a lui... Saltikov-Scedrin. N. R.

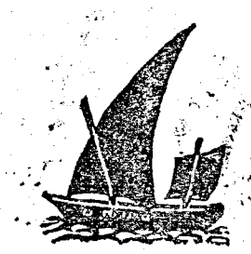

Tudor Arghezi

De câteva luni, Tudor Arghezi este bolnav. Să fi fost vreun vechiu politician sau rudă îndepărtată a vreunui zetar la *Universul* s'ar fi dat numaidecât comunicate asupra stării lui. Dar Tudor Arghezi este numai un poet, urît în fond de foarte mulţi dintre contimporanii lui. Vremurile lui Eminescu erau idilice, acestea de azi sunt crunte. Atunci Macedonski făcuse o seacă epigramă şi fusese bătut. Azi doar toată presa română „sănătoasă" ataţată şi de poeţii învineţiţi de invidie înjuriază pe acela care face cinste epocii. E curios, că Eminescu e luat ca piron de înfipt în inima oricărei noi valori. Să se ştie un lucru. Eminescu a fost un mare poet, cel mai mare poet, până azi, dar asta nu ne va împiedica să avem (ar fi trist altfel) poeţi tot aşa de mari caşi el. De altfel „cel mai mare" nu prea are sens. Orice poet „real" este în marginile realităţii mare poet. Franţa n'are un „cel mai mare poet". Chateaubriand, Lamartine, V. Hugo, Baudelaire, toţi sunt mari poeţi. Coşbuc în două, trei poezii e tot aşa de mare caşi Eminescu. Poetul Luceafărului să fie un orgoliu pentru noi, nu o cruce pentru urmaşii lui. Arghezi n'ar avea de ce fi invidiat. Este un foarte mare poet, dar şi alţii „există" cu nota lor personală. Perfida formulă „cel mai mare" i-a exacerbat pe toţi, şi aproape toţi, cu o regretabilă malignitate, au colaborat la opera de denigrare a literaturii actuale. Insă Tudor Arghezi rămâne „mare poet" ori ce-ar zice cutare şi cutare şi unde e mare, e egal cu Eminescu. Căci oricine izbuteşte într'un loc, în acel loc este egal cu Eminescu, adică e genial, creator. Naţiile mărunte au numai „un cel mai mare poet", marile culturi au numeroase genii.

G. C.

Nichifor Crainic

Nichifor Crainic este poetul calmului şesurilor Dunării şi al energiei îndurerate din anii de răstrişte ai războiului; al nostalgiilor ţăranului depărtat de lumea lui şi al subtilelor ispite ale metafizicului; al dragostei noastre păgâne de viaţă şi al religiozităţii noastre organice; al adâncurilor primare ale folklorului şi al formulărilor clare ale tradiţiei; ale transcendenţei divine şi al pământului greu de energii primitive...

Poezia lui Nichifor Crainic aşa cum e ea, — cu limpezimele ei, cu simetriile, cu structura sa lapidară, — nu pare expresia unui suflet complex. Noţiunea de complexitate însă, — aşa cum o ştim în înţelesul ei modern, — ne apare ca o învălmăşire de tumulturi oarbe, de elanuri şi reticenţe care se fărâmă unele pe altele, de răvăşire interioară ca după un cutremur. Firesce că astfel înţeleasă, complexitatea e un isvor de sbucium şi durere, care sunt semnele ei.

Cu toate înţelesurile ei încâlcite însă, complexitatea modernului e o beţie sufletească de unul singur. Adică foarte meschină în realitate. In cosmosul gol al ştiinţei sale, în care se vede disperat numai pe sine, omul de azi îşi exaltă durerea în fantome în care caută zădarnic să-l populeze.

Astfel înţeleasă complexitatea, poezia lui Nichifor Crainic desigur că e lipsită de ea. Fiindcă tocmai în structurile ei luminoase şi calme, ea exprimă o realitate sufletească mult mai adâncă şi mai harnică decât cea modernă.

Poezia aceasta aduce fără şovăieli care nu şi-ar avea rostul, lumea aşa cum o vedem şi o gândim noi cu felul nostru vechiu şi aşezat temeinic de a fi. Complexitatea ei deci nu e o colecţie dureroasă de antinomii, ci o întrepătrundere firească de armonii. Poezia lui Nichifor Crainic este mai mult o poezie de afirmaţii decât de căutări, mai mult de credinţe decât de îndoieli, mai mult a realităţilor unanime decât a visărilor singuratice. Această poezie se defineşte perfect prin tradiţie şi tradiţia prin poezie.

Nichifor Crainic a început această poezie prin afirmarea ţăranului din el. Nu era dealtfel, cea dintâi de acest fel. Inainte fusese căutarea când robustă, când idilică a lui Coşbuc şi tânguirea muzicală a desrădăcinării lui Şt. O. Iosif.

Cântecul firav şi trist al celui din urmă putea găsi multe corespondenţe în sufletul de piatră ce se ridica acum spre poezie. O singură dată tremură în el, în frumoase unduiri muzicale, sentimentul adânc şi autentic al ruperii din rădăcini, în poezia „Gata de drum" din „Şesuri natale". Şi târziu de tot, „Tarşinele patriarhale" din „Ţara de peste veac", răsbat nostalgii ale unei vieţi legate domol de cele dinainte aşa cum n'a fost, cum l-a urmărit în gând şi pe Oct. Goga:

O casă,—visul alb din anii duşi,—
Imi pare că se pleacă răzătoare
Pe-al Argeşului leneş lunecuş.
Albastru cer şi câmp bătut de soare
Şi rapiţă 'nflorită 'n luna Mai,
Ce schimbă şesu 'n mare de vălvoare...

Cu nopţi păinjenite de veghere
In care tu să laşi din borangic
Ştergare fine ca din adiere
Să 'mbraci icoana vreunui mucenic
Cum mama mea făcea odinioară,
Când eu eram neştiutor şi mic.

Toate acestea îi erau în suflet dar mai departe. In mieZul lui stătea tare încrederea robustă în viaţă, plinătatea pe care ţi-o dau cadenţele ei luminoase şi largi, fiindcă sunt şi ale întregii firi. Prin accentele care scapără din acest sâmbure tare, poezia lui Nichifor Crainic continuă în ceeace avea ea mai bun poezia bărbătească, adunată voios şi puternic ca într'un chiot, a lui Coşbuc. Nota majoră a liricei lui Crainic, care se lămureşte idilică în „Sfat de haiduci" din „Şesuri natale", se împlineşte dură în „Agapă eroică" din „Darurile pământului" şi îşi găseşte cristalizarea cea mai personală în „Cântec traiu" din „Ţara de peste veac".

Lumină de aur turnaţi în ulcioare
Şi puneţi pe'naltele noastre tristeţi
Coroane de coarde de viţă, coroane
De frunza mierie şi grele broboane
De struguri ca piatra de preţ.
Şi umpleţi cu flacăra gâlgâitoare
Bârdaca de lut.
Pământul e rece, e negru şi slut;
Scăldaţi-l în aur de soare.

Mai mult decât Coşbuc, Nichifor Crainic e poetul belşugului de tristeţi şi bucurii al vieţii, e poetul bucuriei de a trăi. Dela privelişte răsăritului în care înfloreşte zâmbetul lui Dumnezeu în „Dimineaţa", dela voioasa îmbelşugare din „Amiaza" dela bucuria majestoasă de a se înălţa din sevele pământului către vecia de sus din „Copacul", în „Şesuri natale", până la „Cântecul pământului" bun şi darnic din „Darurile pământului"; dela cântecul bucuriei cosmice, fiindcă este un dar al lui Dumnezeu, de a trăi din „Carmen Veris" al bucuriei de a trăi în iubire: „Când îngerul iubirii"... din „Şesuri natale", până la dragostea sălbatecă, păgână, de viaţă din „Elegie" şi „Eu am trăit"... ale „Ţării de peste veac", — una din notele dominante ale versului lui Crainic se încheagă şi se lămureşte.

Ori şi unde sunt intensităţi frenetice de viaţă ele se întâlnesc cu imaginea calmă a morţii.

Este însă de netăgăduit că viaţa caracteristică a acestui poet o formează misticismul, adică o puternică trăire cu frământări şi elanuri iscate dintr'un fel de nostalgie a cerului. Nu e vorba numai de o preocupare religioasă, ci şi de substanţa sufletului său. Nostalgia aceasta îşi are temeiuri adânci în intimitatea cugetului care povesteşte parcă despre alt mod de vieţuire şi în dorul nemărginit de a contempla icoana desăvârşirii. Pentru o astfel de trebuinţă lăuntrică, poetul pleacă în căutarea lui Dumnezeu, chinuit de legile tiranice, care îl fac nevăzut. Iar această căutare porneşte dintr'o nostalgie colectivă încercată de acelaş fior nostalgic şi ameninţată de braţul civilizaţiei păgâne. După o cedare ale cărei efecte n'au fost bănuite, spiritul îşi cerea starea de puritate, oricare ar fi jertfa ce i s'ar pretinde.

Ca încheere pentru larga poezie crainiciană a Dumnezeirii, către care se înalţă atât de bântuit de întrebări moderne şi atât de senin românesţe totdeodată, din moarte poetul, — citez splen-

Costel Moraru

Urmare în pag. 4

Privind de-asupra gârlei...

Privind de-asupra gârlei, — e Bistriţa — de vrei —
Sau care nume-ţi place, — prin tufe de zăvoiu —
Tot apă spumegândă de veşnicul război —
Când vara-şi umple zarea cu blondele-i femei...

Tăceri nemuritoare pe măcinişe de svon
Plutesc ne mai sfârşite ca vulturi azuriu...
Avânturile lumii dau joacă de copii:
Priveliştе-adunată de sus — depe balcon...

Alăturea de toate şi-amestecat în tot —
Râvneşti la libertate silindu-te s'o 'mbini
Cu tratul fluturatic — adânc în rădăcini,
Dar gândurile slabe la margine te scot...

Har. Mihailescu

Din opera lui:

Restif de la Bretonne*)

Corifeul. Un veac nou începe. Această frumoasă zi de 21 Iunie, cea mai lungă a anului, a fost statornicită spre a celebra, cum se cuvine, sărbătoarea solemnă a căsătoriilor.

Amiral. Azi ni se va îngădui să ne-alegem miresele printre aceste tinere făpturi pe care nu le-am cunoscut până acum!

Desilots. Fericit acela pe care faptele frumoase îl vor pune pe cea dintâi treaptă!

Corifeul. Tăcere, tineri de ambele sexe, mulţumiţi Fiinţei supreme că nu v'aţi născut în acele vremuri nefericite în care inegalitatea, egoismul, singurătatea, lăsa pe fiecare numai cu mijloacele puterilor şi îndemânării sale. O tinerilor! Altădată oamenii aveau interese separate; fiecare îşi câştiga singur hrana, averea, unii prin isteţie, alţii prin muncă, mulţi prin comerţ, prin care încercau să păcălească pe toată lumea. Atunci vedeai oameni, numiţi judecători, care n'aveau altă treabă decât să hotărască cine are dreptate, proprietarul ori vicleanul hoţ care voia să-l lase pe drumuri. Vedeai avocaţi, a căror îndeletnicire consta în aţâţarea discordiei între cetăţeni, spre a profita.

Desilots (către Amiral). Este oare cu putinţă?

Corifeul. Cele mai adese, ruinau amândouă părţile şi le aduceau la sapă de lemn şi la desnădejde... Dacă mă credeţi, societatea era îndatorată să aibă... un călău, ca să execute pe ucigaşi şi pe hoţi! Aceştia erau cei mai mulţi din ei, nişte nenorociţi fără niciun bun şi care nu călcau legile societăţii decât din cauza că ea se arătase vitregă cu ei.

*) Din *L'an 2000.*

Amiral. Cerule! ce vremuri, ce moravuri ne zugrăveşti!

Corifeul. Azi este aniversarea revoluţiei complete. Până în prezent vi s'au ascuns aceste grozăvii ce nu se destăinuesc decât mirilor spre a potoli mişcarea repede a patimilor. Altădată tinerimea era încunoştinţată prea de vreme, ea ştia tot înainte de 16 ani; în zilele noastre se prelungeşte vârsta candoarei şi a nevinovăţiei.

Desilots. A ne instrui azi, este a ne face să simţim fericirea situaţiei noastre.

Corifeul. Marii legislatori ai Francezilor au făcut-o aşa de fericită, ca să tremurăm de teama de a o pierde.

Desilots. Ne pui în condiţia de a simţi deosebirea.

Corifeul. Hei! In vremurile nenorocite ce au precedat slăvita revoluţie, nu toţi, la vârsta voastră, aţi fi fost destinaţi delicioasei legături ce vă aşteaptă. Cei mai mari, mai bine făcuţi ar fi îmbrăţişat cariera militară; s'ar fi bătut cu sila, ca nişte zănateci, împotriva naţiunilor vecine şi ar fi rămas celibatari pe tot timpul serviciului. S'ar fi întors apoi acasă cu un ochiu, cu un braţ, cu un picior lipsă.

Desilots (lui Amiral). E un lucru de nimic!

Corifeul. Unii ar fi fost sortiţi să fie călugări, adică să trăiască în fundul unui schit într'o nesuferită şi vinovată lenevire. Acolo ar fi gemut, privaţi de dulcea îmbrăţişare a tatălui, mamei, tovarăşei scumpe, destinate de cer să înfrumuseţeze azi viaţa voastră.

Amiral (lui Desilots). Ce tablou înspăimântător al secolelor trecute!

Corifeul. O mulţime de tinere fete erau zăvorite pentru toată viaţa în mânăstiri, unde vegetau, ocupate cu prostii şi pierdute pentru naţiune!

Amiral. Ce secole barbare!

Desilots. S'au dus!

Corifeea (către tinerele fete) Dar în fine, câte unul se însura. Să fi văzut atunci cum josnica lăcomie, cum interesul murdar stricau farmecul căsătoriei! Ginerele însuşi socotea dota!

Amiral. Ce ruşine!

Corifeea. Mireasa nu se gândea decât să-şi asigure mijlocul de a cheltui; iar, dacă era săracă, atunci trăgea cât putea din biata căsnicie, ca să se gătească; grele erau, vai, începuturile căsătoriei! Mulţi, înspăimântaţi, rămâneau flăcăi bătrâni. Cutare era îngrozit de firea obişnuită a femeilor, cicălitoare, neruşinate; altul de necredinţa lor şi de ruşinea pe care o aruncau asupra soţilor. Câte unul se temea de cheltuiala prea mare şi de îngrijorarea pe care acest fapt o aducea semenilor... Unora le era frică aproape nu 'ndrăznesc să spun de necazurile ce le aduc pe cap naşterea copiilor!

Amiral. Dumnezeule!

Desilots. Nu-ţi vine să crezi!

Corifeea (către tinerele fete) Azi suntem mai fericite!

Fişe literare

Spiridon Popescu. Ion Trivale

Puţina operă a învăţătorului Spiridon Popescu pare a fi avut oarecare răspândire, probabil în mediile preocupate de problemele ţărăneşti, în literatură ea a rămas necunoscută, deşi merită interesul. Autorul e mai mult un amator, fără invenţie şi productivitate, dar cu o remarcabilă cumpătare narativă, cu un stil sec, care chiar în văditele lui moralităţi, nu cade în acel ton de predică instituţorească ce răsună în literatura poporanistă în genere. Opera aceasta conţine în fundul ei o tendenţă şi destul de subversivă pentru vremea când se produce, aceea de a modifica raporturile dintre ţărani şi latifundiari. Dacă ne gândim că *Moş Gheorghe la Expoziţie* este o derâdere a unei manifestări importante din istoria Statului român modern a recapitulării a 40 de ani de sforţări naţionale în toate direcţiile, atitudinea lui Spiridon Popescu ne apare nu numai nedreaptă, dar sedităioasă. Moş Gheorghe din Horincea e trimis împreună cu alţi ţărani la Expoziţia jubiliară pe socoteala Primăriei. Cel dintâiu contact cu civilizaţia al bătrânului e un prilej pentru câteva pagini de bun humor. Ţăranul e uluit ca Huronul lui Voltaire, dar în stare prin însăşi inocenţa lui de unele judecăţi neprevăzute şi sănătoase. Cu vremea însă cititorul se deprinde cu reacţiunile lui stereotipe, caracterizate prin lipsa capacităţii de abstragere şi prin spaima admirativă, şi naraţiunea devine monotonă. Apoi, cu toată moderaţiunea autorului, începe să displacă atitudinea. Moş Gheorghe, pe care cititorul era pornit să-l guste pentru ingenuitatea lui, este de fapt o inteligenţă — măsură a concepţiei de stat a autorului. Besmeticul bătrân devine deodată orator socialist.

„Eee-eh Doamne — gândeşte el — cum nu mă'ntâlnesc eu acum cu dânsul (cu Vodă)! Numai să facă Dumnezeu acum o minune, să-i dea în gând să mă cheme înăuntru şi să mă'ntrebe: ce vreai, moşule? — Ce să vreau cucoane? — şi numai aş cădea în genunchi înaintea lui şi aş începe: Cucoane, sărutăm dreapta, am venit să-ţi spun cum îi dreptatea în ţară! — Cum îi, moşule? — ar întreba el. — Apoi iacă cum îi, cucoane! Nu se uită nimeni la noi, cucoane! Nu găsim dreptatea nicăiri, când o cerem faţă de-un boer. N'avem pământ de hrană, cucoane! N'avem imaş, cucoane! Toată vara muncim pentru alţii, şi iarna n'avem ce mânca! şi i-aş mai spune eu... aşa, aşa, aşa... i-aş mai spune: Cucoane, chiamă pe toţi judecătorii la Bucureşti şi le tae gâtul ca să ştie de frica dumitale, dacă de a lui Dumnezeu nu mai ştiu, măcar ceilalţi, pe care o să-i pui în locul lor!... Şi mai este o pacoste, pe capul nostru, cucoane, chiamă-ţi înapoi jandarmii, pe care ni i-ai trimis prin sate, s'au înmulţit hoţiile... că ei singuri, jandarmii aceştia ai dumitale, sunt cei mai prima hoţi!

Şi după acest proces, de origine dreifussardă, făcut justiţiei şi armatei, Moş Gheorghe refuză ostentativ să vadă Expoziţia, cu care dovedeam enormele progrese înfăptuite, pe motivul că totul acolo e făcut „cu birul nostru, făă! Ptiuuuu! trăsni-i-ar Cel de sus şi nu i-ar mai ţinea Dumnezeu pe pământ!"

Cu totul obiectivă este *Izbăvirea blăstămului*, document al obscurantismului rural, fără politică, de astădată, cam greoiu în decurgere, dar cu suficientă însemnătate umană ca să capete interes literar. Se exemplifică aici tot acel amestec de superstiţie, predispoziţie magică, omenie şi egoism ce formează fondul sufletului rudimentar. Sanda are o fată mută şi fără minte, Florica, de infirmitatea căreia e foarte apăsată. Neavând în nici un chip noţiunea eredităţii patologice, mama presupune cauze oculte ca dedeochi, întâlnitură, pocitură, strigătură ori făcut. Cu toate îngrijirile, magice, ale mamei, fata moare. Valoarea nuvelei stă în următoarea subtilă analiză a sufletului redus; că în vreme ce, împinsă de o reală contribuţiune înaintea duhovnicului, Sanda deplânge pierderea fetei, mărturisirea desvălue în fiinţa ei o criminală din instinctul de economie afectivă al primitivilor şi al animalelor. Mila împingea pe mama să caute leacuri, dar sila de membrul inutil o îndemna să încerce înlăturarea fetei prin foame ori accident. Florica a fost scăldată dinadins în apa în care fusese spălată o soră moartă de boală molipsitoare.

Cea mai valoroasă compunere a lui Spiridon Popescu este *Rătăcirea din Stoborâni*, lunga nuvelă în care se povesteşte un aspect al răscoalelor ţărăneşti din 1907. Meritoasă în sine, nuvela va rămânea în literatură ca o anticipare a romanului *Răscoala* de Liviu Rebreanu. Fără a fi o imitaţie abuzivă, *Răscoala* desvoltă, însă cu originalitate, toate momentele din naraţiunea lui Spiridon Popescu, care, în ciuda văditei lui tendenţe, păstrează aproape până la sfârşit cea mai rece obiectivitate. Întocmai ca la Rebreanu (sau mai bine zis aşa cum va proceda şi Rebreanu) invaziunea duhului de răsmeriţă este tratată prin mici nemulţumiri personale care aşteaptă numai un prilej de expresie colectivă. In lipsa oricărei noţiuni clare de viaţă statală, răscoala porneşte prin contagiune şi prin factorul mistic al unei presupuse îngăduinţe regale, simbolizate prin călăreţi misterioşi cu steaguri albe. Autoritatea, reprezentată prin primar, arată aceeaşi prudenţă plină de compromisuri. Prima victimă cade evreul Iţic. Răsculaţii, beţi şi indecişi, petrec acel răstimp de aşteptare anxioasă, în care se pot afirma temperamentele instigatorilor. Mişcarea degenerează în efracţie cu incendiere. Şi aici ţăranii dau dovadă de instinctivă gingăşie, nu ferind iarba ca în *Răscoala*, dar gonind iute vitele din foc: „vita munceşte ca şi omul, şi-i păcat să ardă". Sunt aci momente de fină observaţie ca hotărârea lui Bardă (care auzise că studenţii conduc răscoala) de a deveni „studentul" consătenilor lui sau mimarea în deriziune, plină de humor grotesc, a vieţii boiereşti în conacul proprietarilor fugiţi.

„— Nechita! — strigă Gâtlan, aşezându-se pe un scaun, lângă masă, făcându-şi chip de „con Petrache", când chiamă el pe vichilul Nichita, ca să-i dea porunci pentru dimineaţă.

„Ceilalţi tovarăşi înţeleg numai decât unde bate Gâtlan; s'aşează şi ei pe scaune, împrejurul mesei şi-şi potrivesc şi ei feţele, stăpânindu-şi râsul, după slujba acelui pe care îşi închipue că-l înlocuesc.

„— Porunciţi! — răspunse Năsoiu, sculându-se de pe scaun, în semn de respect.

„— Vezi mâni dimineaţă, în zori, să-mi aduci pe Gâtlan, în bice" etc.

Scriitorul face greşala de ordin artistic, pe care i-o va împrumuta L. Rebreanu, de a carica represiunea militară a răscoalei, insistând asupra ruvidităţii cazone, printr'un locotenent de o sălbăticie îngustă şi nebună.

Singura deosebire între această nuvelă şi romanul căruia îi va da naştere este lipsa oricării încercări de a zugrăvi antitetic, clasa boierească. Lipsa e în fond o dovadă de tact. Vina capitală a excelentei scrieri este de a fi concurată de un roman grandios, în care autorul a înţeles că elementul de căpetenie este durata. Prea scurtă, fără notele de bestialitate ce aprind în *Răscoala* flăcările Apocalipsului, cu aspecte mai de grabă de comedie, *Rătăcirea din Stoborâni* constitue un strălucit izvor.

*

Dacă Ion Trivale n'ar fi murit tânăr, critica română ar fi avut astăzi un alt aspect căci nu e greu de ghicit în firească stângăcie a începuturilor lui pătrunderea unui viitor remarcabil critic. Trivale era elevul lui Mihail Dragomirescu căruia îi împrumuta din respect sau prin contagiune multe atitudini. Dar cu destulă libertate. Judecăţile lui Trivale nu mai sunt azi acceptabile. Exagerarea valorii dramei istorice *Letopiseţi* de M. Sorbul, diminuarea cu mult prea nedreaptă a operei teatrale a lui Victor Eftimiu, oroarea de simbolism, îngăduinţa excesivă pentru Dragoslav şi Cazaban, desconsiderarea poeziei lui Macedonski răpesc azi acestei activităţi critice vreun merit de realizare. Unele juste caracterizări, cum ar fi aceea asupra lui Delavrancea pare să aparţină profesorului său. Nu siguranţa gustului este lăudabilă la Trivale, cât gravitatea în aprofundare. De altfel, urmând pilda maestrului, tânărul critic excedează în analiză. Opera devine un fel de maşinărie complicată în care cea mai mică rotiţă, prin cădere, poate să priciniască stagnarea ei. O piesă de teatru e controlată după o logică riguroasă şi meticuloasă, care însă e artificială, fiindcă ceeace trăeşte într'o operă este tocmai acel misterios suflu ce deszice orice logică. Criticul se cade să perceapă întâiu de toate realitatea artistică şi numai apoi să determine limitele perfectibilităţii ei. Fără a îmbrăţişa dogmatismul profesorului, elevul distrugea impresia prin exegeză. Insă unele judecăţi, cu toată malignitatea, surprind azi prin previziunea lor. Există evident o poezie minulesciană, dar notele afectaţiei, bombasticităţii şi facticelui observate de Trivale îi sunt proprii şi trebuia oarecare perspicacitate atunci, la apariţia simbolismului, spre a le percepe. Trivale are informaţie germană şi e remarcabilă la el mişcarea liniştită în lumea ideilor, bogăţia vocabularului critic, repulsia de orice literatură exterioară. Cronicile lui reprezintă pentru anii când au fost scrise (1912, 1913) cele mai serioase şi mai substanţiale foiletoane critice.

G. Călinescu

François Villon

Sfârşitul evului mediu.

Cugetarea aservită formelor scolastice, ştiinţa sub controlul obscurantismului; rugul salvează adesea ignoranţa. Viaţa socială în destrăbălare, numită galanterie pentru nobilime şi viciu pentru poporul de jos.

Epoca baladelor, a romanelor *Fier à bras*, *Le Géant*, *Baudouin Conte de Flandre*, *Roman de la Rose* şi a altora de acest gen, foarte gustate şi asupra cărora avea, în mai puţin de un secol, să se reverse ironia caustică a lui Cervantes cu al său Don Quijote.

Franţa trece prin grele încercări în lungile şi ruinătoarele războae cu Englezii. Parisul e adesea asediat, flămânzit şi veşnic teatru al luptelor interne; foametea şi ciuma seceră din plin; lupii năvălesc iarna în mahalale şi sfâşie pe trecători. Franţa lui Carol al VII-lea şi a Ioanei d'Arc n'avea să-şi găsească pacea decât abia după 1445.

Scriitorii şi poeţii, dacă nu se numesc Charles prince d'Orléans sau cel puţin nobili, trebue să trăiască din mila prinţilor sau din expediente în care îşi riscau adesea viaţa, nu numai libertatea.

In acest mediu, un stihuitor sărac, libertin şi cu predispoziţii pentru vagabondaj şi lene, va trebui în mod necesar să fie şi un permanent candidat la spânzurătoare. Acesta a fost François Villon.

S'a născut la 1431 în Paris.

Are grija să-şi facă biografia cu o sinceritate care indică talentul autentic:

Povre je suis de ma jeunesse
De povre et de petite extrace
Mon pere n'ot oncq grant richesse,
Ne son ayeul, nommé Orace,
Povreté tous nous suit et trace
Sur les tombeauls de mes ancestres
Les ames desquelz Dieu embrasse!
On n'y voit couronnes ne ceptres.

Tatăl lui se numea Des Loges şi Moncorbier; dar micul François fu luat de capelanul Guillaume de Villon dela Saint Benoit le Bétourné pentru a fi crescut şi educat; astfel François Moncorbier adoptă numele părintelui său sufletesc şi se numi pentru toată viaţa şi pentru eternitate François Villon.

Până pe la vârsta de 18 ani, François Villon a făcut studii foarte bune, deşi într'un loc din *Testament* spune:

Mais quoy? je fuyoie l'escolle;
Comme fait le mauvais enfant;

pentru că Guillaume de Villon îşi dădea toată osteneala să facă ceva din el. De altminteri François avea să-i păstreze recunoştinţă şi să-şi amintească cu duioşie de el chiar în vremurile în care lease de mult cartea la gard şi preocupările sale deveniseră ticăloşiile şi excrocheriile; la 25 de ani scriind Le Lais (Testamentul mic), înainte de a părăsi Parisul, gândul lui cel dintâiu se îndreptă către tatăl său sufletesc.

Nu e mai puţin adevărat că la acea dată: „L'an quatre cens cinquant-six", „mon bruit" era departe de a fi obiect de mulţumire pentru bunul Guillaume; *mon bruit* era de natură să-l apropie pe François Villon tot mai mult de închisoare, iar gloria poetică era încă departe. Nu ar fi deci exclus ca şolticul de François să fi făcut şi aici o glumă pe seama moştenirii foarte dezagreabile ce lăsa omului de inimă, Guillaume Villon. Ori cum o fi fost în 1456, acum este sigur că numele capelanului Villon ar fi fost uitat deatunci fără geniul poetic al lui François.

La vârsta de 18 ani, François Villon e promovat bacalaureat în Arte (adică în literatură) iar în 1452 licenţiat şi maestru; trece la una din Facultăţile care trebuia să-l pregătească pentru vre-o carieră distinsă din acel timp: cler, finanţe sau justiţie.

Din nefericire, tânărul student nu mai vrea să înveţe carte şi preferă să poarte toată viaţa titlul de:

Je, François Villon, escollier.

In schimb era nelipsit din fruntea tuturor blestemăţiilor, turburărilor şi destrăbălărilor la care se dădea studenţimea acelei vremi, dezordini care uneori se terminau cu omoruri. In acest timp, leagă prietenie cu drojdia societăţii: Regnier de Montigny care avea să sfârşească în streang, Guy Tabaris şi Colin de Cayeux pe aceiaşi urmă, şi alţi banditi în tovărăşia cărora îşi petrecea zilele şi nopţile în cele mai suspecte taverne ale Parisului. Şi cum inteligenţa şi vioiciunea spiritului său n'au aşteptat decât să se strice, îl făcură căpetenie în viciu şi nemernicii. Ajunsese de pomină în meşteşugul de a improviza ospeţe fără să-l coste vreun ban, cu alimente şi băuturi de furat. Circula o poemă intitulată „Les Repues franches de François Villon et de ses compagnons" pe socoteala poetului, cu subiectul isteţimii lui de a şterpeli pâine, fripturi, cârnaţi, vin şi tot ce trebue unui ospăţ copios.

In Iunie 1455 François Villon se ceartă cu un oarecare Philippe Sermoise şi parând atacul acestuia îl ucide; în urma acestei isprăvi, dispare fără urme şi exact după un an, după ce i se admite apelul, reapare în Paris. Dar ca să nu treacă prea mult dela o poznă la alta, în acelaşi an, în tovărăşia lui Colin de Cayeux şi Guy Tabaris pradă tezaurul Facultăţii de Teologie depus la Colegiul Navarre.

Liniştit şi mulţumit de această ispravă, scrie Micul Testament „Le Lais", un poem de patru zeci de octostihuri cu danii fanteziste pentru amici şi apoi pleacă la Angers. Era şi timpul; Guy Tabaris nu-şi putu stăpâni limba: furtul dela Colegiul Navarre fu descoperit şi Villon implicat în această afacere, fu obligat să vagabondeze cinci ani.

In acest timp a cutreerat toată Franţa, a intrat în tovărăşii de banditi. a fost condamnat de multe ori la închisoare; abia scăpat, se apuca de alte hoţii; a fost afiliat unei bande de tâlhari numită *La Coquille* care avea ramificaţii în toată Franţa.

Dar nu i-au lipsit şi zile de bună primire şi de apreciere măgulitoare în cele mai mari familii: la Ducele Charles d'Orleans, la Blois, ia parte chiar la un concurs cu cea mai bună baladă din câte s'au prezentat, cu tema contrastelor:

Je meurs de seuf aupres de la fontaine
Chault comme feu et tremble dent a dent

In 1461 în urma cercetărilor ordonate de episcopul de Orlean, Thibaud d'Assigny, François Villon e prins şi băgat în temniţă grea la Meung sur Loire unde a scris o parte din baladele sale în jargon coquillard, aşteptând soarta lui Colin de Cayeux care fusese spânzurat. Medirând asupra acestei morţi, François Villon scrise frumoasa baladă „Belle leçon aux enfans perduz". Totuşi speranţa nu-l părăseşte cu desăvârşire. El scrie: „Epistre" către prietenii săi rugându-i să nu-l uite şi să intervină în favoarea lui, cu refrenul:

Le lesserez la, le povre Villon?

Dar întâmplarea face uneori mai mult decât orice sbucium. In Octombrie 1461 Ludovic al XI-lea, uns rege al Franţei, trece prin Meung şi după obiceiul timpului, acordă graţie celor închişi; Villon este eliberat din temniţă.

Atunci scrie „Testamentul".

S'ar putea crede că poetul hoţ şi vagabond, hăituit din toate părţile, să fie revoltat împotriva omenirii, împotriva societăţii care îl supunea la încercări aţât de aspre. Nici de cum; nici un accent de revoltă. Remuşcare pentru faptele sale, da.

Mai mult încă, în sufletul lui se găseşte putere de sacrificiu a vieţei sale dacă ar şti că moartea lui ar folosi binelui public.

Ură neîmpăcată poartă însă episcopului de Orlean, Thibaud d'Assigny, care l-a tratat — pe cât se pare — foarte aspru în temniţa dela Meung; pentru aceasta nu-l iartă cu nici un chip, chiar când invoacă preceptele creştine de iertare celor ce ne fac rău; şi atunci roagă pe Dumnezeu să răsplătească după faptele sale pe acest episcop nevrednic de orice consideraţie.

In schimb, şi prin aceasta se evidenţiază temperamentul său resemnat şi împăcat cu stăpânirea, ridică în slavă pe bunul Ludovic al XI-lea, regele Franţei, care l-a eliberat:

Loé soit il, et Nostre Dame
Et Loys, le bon roy de France!

pentrucă Villon iubea viaţa cu pasiune, îi sorbea plăcerile cu nesaţiu şi ori câte vicisitudini întâmpina, el o găsea frumoasă şi vrednică de a fi trăită.

Probabil că sub acest mobil al acţiunilor sale, uita Villon toate remuşcările de îndată ce ieşea din închisoare şi relua vechile sale năravuri. Dovadă că nici un an dela spovedaniile lui promiţătoare de viaţă cinstită, îl găsim în 1462 arestat la Chatelet sub invinuirea unui furt; scapă de inculpare, însă nu este eliberat decât după ce semnează o obligaţie de a restitui 120 ducaţi de aur Facultăţii de Teologie.

Anul următor, 1463, în urma unei încăerări cu suita notarului Ferrebouc, în care însuşi acest demnitar a fost maltratat, îl găsim pe François Villon arestat şi condamnat „être pendu et étrangié".

Se pare că de data aceasta îl părăsise orice speranţă de salvare; trecutul lui încărcat de nelegiuiri răsturna balanţa oricărei bunăvoinţe.

Regretând amar tinereţea irosită, viaţa istovită la 31 ani, durerea anticipată a batjocurei la care erau supuşi condamnaţii — poporul pe vremea aceea se amuza grozav de contorsiunile şi suferinţele celor spânzuraţi — Villon scrie una din cele mai frumoase din baladele sale: Ballade des pendus, plină de un adânc simţimânt creştinesc şi uman.

E strigătul desnădăjduit al celui care merge la moarte fără alt sprijin decât „Prince Jhesus qui sur tous seigneurie".

Dar şi de data aceasta îl salvează norocul: parlamentul anulează sentinţa în urma apelului făcut de Villon; totuşi pentru a curăţa Parisul de un element atât de turburător „en égard à la mauvaise vie dudit Villon" îl exilează pe timp de zece ani interzicându-i intrarea în „ville, prevôté et viconté de Paris".

François Villon părăseşte Parisul pe care l-a iubit atât de mult şi din acest moment i se pierd urmele. Nimeni nu mai ştie nici pe unde a rătăcit, nici când a murit, nici unde a fost înmormântat. Peste o sută de ani aproape, Rabelais avea să relateze o ştire, poate o tradiţie păstrată în Poitou, că „maître François Villon" către sfârşitul vieţii sale se îndelitnicea cu reprezentarea patimelor lui Isus („La Passion") în dialectul local.

Nicolae C. Cadioschi

Saltikov-Scedrin

(50 de ani dela moartea lui)

Urmare din pag. 1

toate noutăţile Apusului, predicând în locul scoborîrii nobilimii „în popor" — ridicarea masselor mizere şi ignorante la condiţii mai demne de viaţă. Un alt eveniment important în viaţa scriitorului este căderea Sebastopolului, în războiul din Crimeia dela 1855 — unde după spusele unui istoric apusean „oamenii s'au luptat ca nişte viteji, dar ei singuri nu ştiau pentru ce se luptă".

Operele satirice ale lui Scedrin: „Schiţele Guberniei" a căror apariţie a fost un eveniment important în viaţa contimporanilor, „Poveşti nevinovate" etc., ating culmea cu satira politică: „Istoria unui oraş".

Dela început, criticii au văzut în opera lui Scedrin: „Old merry Gloupoff (oraşul e numit Gloupoff — adică oraşul proştilor) scrisă în forma unor cronici a timpurilor de altădată — un fel de letopiseţi compilate cu multă atenţie de doi călugări şi găsite de autor.

De fapt însă, aceste cronici în stil arhaic, legendar, sunt o satiră politică a sec. XX-lea. Insuşi scriitorul mărturiseşte: „Nu mă interesează istoria, ci am în vedere numai prezentul". Deci prezentul a fost punctul de lovire a *ironiei*, sarcasmului lui Scedrin, pentru care „satira istorică n'a fost un scop, ci numai o formă". In înşirarea umoristică a conducătorilor oraşului „Gloupoff" satiricul face aluzie la istoricul guvernământului rusesc. Chiar, dacă, uneori elementele fantastice ale operei, depăşesc realitatea lucrurilor, nu este totuşi mai puţin semnificativă acea scenă plină de un comic irezistibil, când funcţionarii oraşului iau cunoştinţă că guvernatorul în locul capului, are un fel de „maşină" care ştie să pronunţe câteva cuvinte stereotipe. Intrebarea intelectualităţii oraşului,— adresată profesorului de liceu: „Au fost oare în istorie exemple ca oamenii să ordone, să poarte războaie şi să încheie tratate, având pe umeri un vas deşert?" — apare cu deosebire impresionantă.

Şi iarăşi nu-i lipsit de actualitate idealul ultimului guvernator al oraşului Gloupoff — a neclintitului Ugrium-Burcev (posomorîtul şi nemulţumitul) care visează la următoarea stare de lucruri: „Imprejur un peisagiu care să înfăţişeze pustietatea, în mijlocul căreia să se înalţe închisoarea; sus în locul cerului să atârne mantaua, cenuşie, soldătească. Scena finală a istoriei oraşului Gloupoff, plină de un humor fin, relevează întreaga tragedie a realităţilor contimporane. Intr'o zi, guvernatorul Ugrium Burcev, duşmanul neîmpăcat al „mişcării" şi al „liniei frânte" adeptul unor poziţii „încremenite" şi al „liniei drepte", plimbându-se, aude şoaptele primăvăratice ale apelor gâlgâitoare. Guvernul simte cum i se opune o forţă teribilă, urîtă. In ciuda, însă a lui Ugrium Burcev fluviul tot curge şi tot mai larg inundă malurile. Atunci guvernatorul Gloupoff-ului dă ordin să dărâme oraşul, să-l construiască în altă parte; mai mult, Ugrium Burcev vrea să oprească cursul neîntrerupt al fluviului. Dar toate sunt zădarnice. Digurile sunt smulse, toate întăriturile dărâmate şi fluviul ca şi altădată „curge înainte, respiră, murmură, se ridică".

Guvernul, dealtfel impresionat şi de linişte în timpul zilei şi de şoapte în timpul nopţii" leşină. Când s'a trezit, privirea ochilor săi „cenuşii şi fără de viaţă" n'a mai produs impresia de altădată. Mai ales ca şi „Nordul s'a întunecat, acoperindu-se cu nori; din norii aceştia ceva se apropia de oraş; parcă furtună, parcă moartea". Era şi timpul. „Istoria şi-a întrerupt cursul". Astfel termină Saltikov-Scedrin cronicele oraşului Glaupoff. Cu „Istoria unui oraş" Scedrin depăşeşte cu mult simţul critic al contimporanilor, integrându-se poate într'un mod mult mai fericit în atmosfera plină de zbucium, de contradicţie şi de paradoxe a timpurilor actuale. **Leo Cezza**

Stefan Zweig, psihanalist

Ştefan Zweig nu este un scriitor de vieţi romanţate [1]), nu e nici un nuvelist încercat în tot felul de subiecte atrăgătoare aşa cum s'ar părea la o superficială parcurgere a numeroaselor sale volume. Opera de valoare a lui Zweig e aceea a psihanalistului literat care ca un regisor al unui teatru de păpuşi, trage sforile marionetelor fără să se observe, dar producând maximum de efect scenic. Intuiţia pe care o are Ş. Z., face ca scrierile lui să aibă acel „ce" subtil de care deşi e în fond atât de preocupat, totuşi nu obosește pe cetitor cu desfăşurarea savantă a doctrinelor freudiene. Condeiul său urmează o linie frântă privind viaţa ca un complex, ca o maşină pe care o deşurubează şi îi face rechizitoriul fiecărei piese în parte. Astfel ajungem la impresia de tablouri în serie, dialoguri, şi foarte rar la situaţii mai complicate: de oarece viaţa măruntă a fiecărui individ are însemnătatea ei, de aceea Zweig o îmbracă cu minimum necesar cu scopul—ca şi dintr'o figură geometrică atât de simplă—ca să se poată desprinde noţiunea unei imagini precise, unei idei precise, unei judecăţi complete.

Şt. Zweig e cunoscut prin nuvelele sale cu tendinţă analtică, dar cu un conţinut din punct de vedere. al tratării propriu zise, pur epic.

Inainte de a trece la caracterizarea operei lui Ş. Z., trebue să se ştie că psihanaliza nu este sinonimul psihologiei patologice. Printr'o evoluţie—a cărei istoric nu e locul să-l expunem aici—curioasă şi de multe ori comună la acei cu calităţi excepţionale, dela uşurinţa unui student care-şi trecea abia examenele şi până la elaborarea semioticei psihice, Freud a creat o şcoală care mai are şi astăzi mulţi adepţi mai ales în rândurile adolescenţilor dornici de nou, de progres.

Indepărtând concepţia lui J. J. Rousseau în *educaţia* copilului, Sigmund Freud vrea să dovedească şi demonstrează prin numeroase exemple că viaţa psihică şi viaţa sexuală puerilă sunt într'un raport de strânsă legătură.

Indepărtând morala burgheză, el sfătueşte pe părinţi să desvălue copiilor de timpuriu tainele biologice, îndreptându-i pe o cale naturală departe de inversiuni, masochism, exhibiţionism, etc. Arătând că aceste vicii nu sunt decât o manifestare activă a unor echivalente din frageda vârstă a *sugarului* şi a primei copilării; vicii neobservate de imensa majoritate a părinţilor, ele ar putea să fie deviate şi surumate din faşe. Astfel că natura lui Rousseau n'ar avea nici un rol în puritatea angelică a omului primitiv.

Dând o importanţă majoră subconştientului, S. Freud pretinde a cunoaşte diferitele manifestări în aparenţă patologice care ar putea să fie şterse dacă indivizii respectivi ar cunoaşte substratul psihismului lor neobişnuit, substrat pe care Zweig îl sondează şi îl interpretează în speculaţiuni psihanalitice.

*

După această paranteză, utilă, cred, pentru înţelegerea operei lui Zweig, voi enumăra interesantele probleme pe care şi le pune autorul.

Profesorul cu inteligenţă sclipitoare, cu extraordinară putere de muncă are aceste frumoase calităţi conduse până la superlativ, de oarece tremură de emoţie la vederea unui adolescent, atrăgându-l în cabinetul de lucru, dar neîndrăznind să-l atingă, deşi o dorea, dictându-i prin sublimarea acestui amor bolnav pagini de frumuseţe şi valoare eternă. Am putea spune—viciu creator.

Dar pentrucă viaţa nu este atât de simplă, autorul ne conduce mai departe. Acest om, e căsătorit cu o femee care are foarte puţină feminitate, aspectul ei este cel al unui tânăr cu plete, explicând de aici preferinţa eroului nostru. Adolescentul însă trebue să înceapă viaţa sexuală şi prin forţa împrejurărilor o face tocmai cu soţia profesorului său. Rezultatul: e scârbit de această legătură, femeia aceea nu e femee, e prea masculină. Problema pusă de Zweig aduce aminte de „Ultima noapte la Veneţia" de Th. Mann care schiţează tragedia bătrânului îndrăgostit de un copil de o frumuseţe extraordinară. Dar ceeace pentru Thomas Mann e un simplu subiect, pentru autorul nostru constitue un adevărat cult. Inlănţuirea povestirilor lui, e mărturie.

Filosofia lui Zweig e o draperie a subconştientului. Deaceea face descripţii atât de clare, atât de sigure. Puterea intuitivă îl călăuzeşte într'o lume care pe rând e a intelectualului (Simţuri rătăcite), a lumii *interlope* (Amok), în lumea eminamente burgheză (Frica) unde, iscusit, dovedeşte cazul unei femei adultere care însă în fond este credincioasă soţului adorându-l fără s'o ştie; în sfârşit atât de bine în lumea femeilor (Douăzeci şi patru de ore din viaţa unei femei, Scrisoarea unei necunoscute).

Departe de platitudinea iminentă în desfăşurarea unor asemenea teze, Zweig e totdeauna nou, totdeauna găsind o cheie unică, dar sigură în deslegarea lor după un model real, acel model care reuşeşte dacă meşterul utilizează simţul ascuţit al observaţiei.

Utilizând acest simţ într'un înalt grad, putem spune că Zweig nu a trăit în zadar. Paginile lui sunt un drum întins peste oceane şi continente cu urme neşterse din impresiile unui călător cultivat în adevărat sens al cuvântului.

Călătorit prin toate ţinuturile din extremul orient şi îmbogăţit cu un bagaj de adânci cunoştinţe asupra omului şi asupra omenirii, Zweig face parte din acei scriitori cari scriu în urma experienţei proprii, condiţie nu prea esenţială pentru opera poetică.

Alături de Jack London, Somerset Maugham, Zweig e un desenator al lumii văzute. Pe când London însă în toate povestirile lui e aventurierul propriei sale vieţi şi propriilor sale creaţii, iar S. Maugham reprezintă tipul romancierului şi nuvelistului intelectualist, doct, cu înmănuncheri şi descrieri de multe ori migăloase, Zweig culege din bogăţiile lumii, fenomenale tablouri specifice pe care le reflectă apoi în oglinda concepţiei sale filosofice şi nicidecum în zorzoanele unui sentimentalism lacrimogen. Vreau să spun că deşi pune atâta suflet în micile, dar valoroasele sale lucrări, rămâne totuşi în afara lor ca un fin observator, cristalizând sentimente, gânduri, voinţă într'o formă de fişier medical.

Toate gravitează în jurul aceleiaşi minuţioase disecţii a sufletului. De o puritate într'adevăr savantă, creionările lui Zweig, apar adevărate tablouri demonstrative şi sugestive din complexele freudismului.

De aici desbrăcarea fiecărui erou într'un fel discret, asemănător medicului care e îngrijorat să nu angajeze susceptibilitatea bolnavului şi să rateze astfel un examen pe care conta.

Alegând ceeace este esenţial, Zweig ne înşiră sbuciumul de care sufăr atâţia oameni. Dar ceeace măreşte calitativ această desfăşurare de situaţii în fond banale este explicarea lor. Interpretarea — mijloc preponderent în analiza psihică — conduce la transformarea unei descrieri de „fapt divers" într'o operă literară.

G. Isăceanu

Primim spre publicare următoarea notiţă care, în marginile scopurilor educative urmărite, este în spiritul adevărului:

A apărut o carte nouă „Părintele Anton" „o zi pe câmp cu stolul" de Victor Al. Macedonsky.

„Părintele Anton" nu e nuvelă, nici roman, ci o carte morală zugrăvind un apostol al satului, pe omul care îşi închină viaţa şi munca binelui obştesc.

E o carte lăudabilă în materie de educaţie morală şi naţională, ce trebue cetită de tineri cărora le-o recomandăm.

[1]) Ba bine că nu! Autor de superficiale şi detestabile romane comerciale, Zweig e devorat la noi de aceia care nu-şi dau seama că noi Românii avem o literatură superioară. Respectăm, publicând ideile autorului articolului, dar ţinem să se ştie şi părerea noastră. *N. R.*

Ion Nicolau, Comoara blestemată

Intr'o vreme când nuvela şi schiţa sunt aproape complect neglijate pentru a face cât mai mare loc unei povestiri epice de proporţii întinse intitulată de cele mai multe ori „roman", volumul d-lui Nicolau constitue un debut remarcabil.

Dacă în sarcina romanului cade crearea de eroi cu reacţiuni imediate şi ferme în faţa realităţii, cu putere de adaptare la cele mai complexe împrejurări pe care i le oferă ambianţa, nuvela şi schiţa se prezintă ca nişte povestiri epice minore cu rolul de a evoca în unul sau mai multe episoade, tot atâtea etape ale existenţei, ce au o semnificaţie evidentă. In general, autorii unor asemenea producţii literare, când n'au căpătat automatismul unei ficţiuni detaşate de personalitatea lor deci cu atât mai epice, se mărginesc la rememorarea denaturată a unor amintiri sau a unor povestiri receptate cândva.

„Comoara blestemată" prima nuvelă din volumul d-lui Nicolau este istoria unei comori, afurisită prin blestem, să aducă nenorocire tuturor acelor ce o vor avea în posesie. Povestirea, destul de întinsă, este succesiunea unor episoade în care sunt expuse întâmplările posesorilor efemeri ai diabolicei comoare. Nuvela este de sursă populară cu un puternic element anecdotic şi pe alocurea chiar fantastic. Desigur că povestirea a fost auzită de autor în copilărie şi fiind de origină rurală pe lângă elementul anecdotic şi fantastic se poate observa o uşoară nuanţă etică. Nenorocirea celor avizi de a se procopsi nu vine atât din blestemul care plana asupra comoarei, cât din patimile pe care le deslănţue ori ce tentaţie puternică. Dacă „Comoara blestemată" este intens epică atingând câteodată chiar dramatismul, ca atunci când un tânăr ţăran îşi omoară fratele pe *marginea* gropii săpate pentru a scoate comoara, celelalte bucăţi literare, în majoritate schiţe, sunt amintiri de un lirism uneori dus până la ultima limită ca de pildă „Crini sub grindină". Este în acest fragment rememorativ din viaţa autorului atâta gingăşie şi fineţă, încât copleşesc lirismul de multe ori forţat şi dulceag. La fel şi în amintirile vânătoreşti „La epuri" şi „Vânător de fazani", deşi schiţe vagi şi rudimentare ale vieţii de vânător, datorită puterii de evocare a autorului iau aspecte de fragmente dintr'o frescă sadoveniană.

Epică până la dramatism. „Comoara blestemată" este o nuvelă reuşită. Tonul natural şi degajat al povestirii, fineţa cu care sunt surprinse aspecte ale naturii sau rememorate clipele de suavitate şi candoare ale dragostei liliale din „Crini sub grindină" fac din cartea d-lui Nicolau una dintre puţinele volume demne de luat în consideraţie.

Viorel Alecu

„Cugetarea", Buc., 1938.

Note

Au avut loc insurecţiuni la Pilsen în rândurile trupelor germane.

In vino — ca să zicem aşa — *veritas*...

•

In urma vizitei la Londra a d-lui Camil Petrescu, directorul Teatrului Naţional din Bucureşti, s'a hotărît a se traduce în limba engleză piesa d-sale: „Mitică Popescu".

Şi noi care ne aşteptam la piese engleze — traduse în româneşte...

•

Rămăşiţele pământeşti ale soldaţilor germani căzuţi în Franţa vor fi transportate în Germania.

Ca să facă loc altora?

•

Recruţilor englezi li s'a interzis să vină la cazarmă cu nevestele lor.

Cât priveşte contingentele mai vechi, *concentrate* — nu s'a simţit nevoia unei asemenea dispoziţiuni.

•

Expediţia ştiinţifică poloneză a ajuns pe Himalaia la 7430 m. altitudine — unul din cele mai înalte vârfuri.

Numai să nu piardă Polonezii din vedere Dantzigul, dela înălţimea aceasta...

•

In Statele Unite au început să se fabrice cărămizi de lână.

Dacă invenţia aceasta ar fi fost mai veche — nu cădea guvernul averescan...

•

Pe unele locuri au înflorit a doua oară salcâmii.

Că poate la anul n'o să mai avem primăvară...

•

Un muzician japonez spune că muzica — educând urechea — face cel mai mare serviciu în războiu la perceperea tuturor zgomotelor de glonţ, avion sau ghiulea.

Nici n'au bănuit marii muziciani nemţi ce serviciu au făcut neamului lor...

•

La o Universitate liberă, s'a ţinut o conferinţă intitulată „Cu Eminescu subt geană de codru (Codrul în lirica lui Eminescu)".

Conferenţiarul este inginer silvic, bine-înţeles...

•

In Franţa s'au ciocnit dintr'odată trei automobile.

Pe când o ciocnire între un automobil cu un avion şi un submarin?

•

Atât Chinejii cât şi Japonezii au început ofensiva.

După asta nu le mai rămâne decât să-şi declare şi războiu...

•

Ministrul de Finanţe al Turciei a plecat în Franţa.

Ni se pare că, de data aceasta, Franţuzu' plăteşte...

•

Inaugurând expoziţia artelor germane, Hitler a spus că nazismul cultivă artele.

Şi în special arta războiului...

•

Hitler şi Mussolini au admis transplantarea populaţiei germane din Tirolul italian.

Admiţând acest principiu — ce-ar fi dacă s'ar transplanta şi populaţia nemţească din Dantzig, şi cea italiană din Tunisia?

M. Sevastos

Prostologhicon

Dela Adrian Maniu citire (*Universul* din 15 Iulie 1939):

„Vreau să îmi închipui o grădină publică fără avuz roz verde, fără mititei, fără candele de cimitir baroc, dar cu mulţi copaci seculari şi cu livezi de iarbă din care ar răsări himerele artistului. Nu am avea nevoie de găini moţate, iepuraşi sau purcei de India într'un asemenea loc de vise. Etc"

D. A. Maniu se gândeşte mai sus la opera de sculptură a lui Paciurea, pe care ar dori-o pusă, nu fără mustrare pentru contimporani, într'o grădină alcătuită în felul arătat în rândurile citate. Dar, mă rog, ce sucitură ironică, e aceasta? Unde se află în Bucureşti grădini publice cu mititei, cu candele de cimitir, cu găini moţate şi purcei de India? O singură grădină conţine candele de cimitir baroc şi aceea este Parcul Carol. Prin urmare d. Adrian Maniu persiflează mormântul soldatului necunoscut. Bravos *Universul!* Insă noi nu-i vom face mizerii pe tema aceasta. Pe noi ne supără îngrozitoarea afectare complicată cu o totală necunoaştere a înţelesului *cuvintelor*. D. Maniu vrea să facem o grădină cu arbori...seculari. Ar putea oare să ne spună unde se pot cumpăra răsaduri de copaci de câteva secole? Prin urmare cum nu cred să avem în România mulţi copaci din vremea luf Mihai Viteazul, dezideratul d-lui A. Maniu îl va îndeplini primarul Capitalei din anul 2300, dacă idealistul nostru va pune răsadurile de pe acum.

Pe câte ştim, livada e un loc cu pomi fructiferi. Livadă...de iarbă, asta parc'ar fi „pajiştea".

*

In cronica din 19 Iulie 1939 d. Adrian Maniu, în acelaş stil imposibil şi analfabet, „hotărât" se bucură că Statul încurajează naşterile, dar ar vrea ca oamenii să crească ca pe nişte copii...şi copaci. Groaznică dulcegărie! Cronicarul este de părere apoi „că mocirlele dospite în şanţuri trebuesc pedepsite". Propunem biciuirea lor şi punerea mocirlelor în lanţuri. Se mai constată că „lipsa de pomi pe lângă casă îşi strigă la fel cerinţa de a se plăti". (!?!). Lipsa strigă cerinţa! Absenţa de cultură a d-lui Maniu ţipă trebuinţa învăţării de carte.

*

In cronica din 20 Iulie 1939 d. Adrian Maniu (care a devenit foarte fecund) are unele deziderate în legătură cu *Căminele culturale*:

„Dorinţa mea ar fi *ca dintâi cele* treizeci de cămine înainte de a avea săli de cinematograf, să aibă biblioteci. Tot astfel, în loc de soliste concurând opera la cartier, îmi închipui că *însuşi* membrii căminurilor ar alcătui coruri româneşti pentru slujba Duminecii la biserici mai sărace şi pentru serbări naţionale la şcoli".

Notaţi analfabetismul *însuşi* în loc de *înşişi* precum şi strâmbătura *ca dintâi cele* în loc de *ca cele dintâi*. Pudic, cronicarul a voit să evite pe *ca cele!* Altă miorlăitură morală şi cu corurile. Adică nu mai poate asculta mahalaua o cântăreaţă ori nu mai poate croitoreasa să cânte singură. Nu e voie decât în cor. D. Adrian Maniu e în stare să oblige şi guvernul să se constitue în grup coral ca să cânte la biserici... mai bogate.

*

In acelaşi *Universul* se află un înfiorător articol de fond *Paza prin sine însuşi* prin care ni se dă nişte fantastice sfaturi de cum trebue să ne apărăm de hoţi. In special ni se recomandă să nu stăm cu „buzunarele expuse practicanţilor de furturi"... Ne-am prinde că ridiculul articol ce face ruşine presei române e scris tot de d. Adrian Maniu. Ascultaţi o *frază*:

„Ar fi *natural* şi *firesc* ca publicitatea prădăciunilor trecute să stimuleze autosupravegherea pentru evitarea celor viitoare".

Dar, domnule gazetar, este „vădit", „evident" şi „înţeles" că „natural" şi „firesc" sunt sinonime. Apoi este firesc şi natural ca hoţiile *viitoare* să nu poată fi înlăturate în niciun chip „viitor" în cazul de faţă cuprinzând nota necesităţii. E cum am zice: Din căldurile de anul acesta învăţăm cum să facem să nu mai vină căldurile care vor veni la anul. Corect este aşa: Ar fi natural ca omul care a citit despre hoţii să se ferească a fi el victimă în viitor. Căci problema este tocmai ca hoţiile să nu fie viitoare, ci evitabile. Aşa domnule „practicant de articole".

*

Un exemplu hazliu de folosire la tot pasul a clişeelor sforăitoare îl găsim tot în *Universul* citat. E vorba de tinerele poloneze găzduite în tabăra dela Sovata. Ei bine „polonezele" au jucat o „sârbă" „românească".

*

Este de osândit în dealtfel bine intenţionata şi în parte realizata revistă *Mariana* lipsa sforţării de a face o publicaţie românească, nu o parodie după *Marie-Claire* şi *Journal de la femme*. Ce rost are titlul echivoc *Mariana* ce simbolizează Republica franceză şi pare o traducere a titlului gazetei franceze *Marianne?* Trebuia, imitându-se bine *Marie-Claire* să se găsească un nume sonor de femeie română: *Ioana, Sanda, Casandra, Mărluca*, etc. Prin reclamă şi obişnuinţă orice prinde. Apoi fiindcă doamna Machard cere (pentru ea) un Minister al Maternităţii, numai decât să-l cerem şi noi. Asta ne-ar mai trebui! Crede *Mărluca, vreau să zic Mariana* că dacă numim un ministru şi câţiva funcţionari se înmulţeşte lumea pe capete?

*

Despre rolul femeii române (nu „romînce", „romîncă" fiind substantiv) se pronunţă în *Mărluca* o d-nă Maria Filipescu. Chestia asta ne interesează şi pe noi, ştiindu-se ce mare rol au jucat femeile în timpul Renaşterii şi al clasicismului francez. Tânăra doamnă zice aşa: „Rolul femeii în societatea de mâine, nu se mai poate baza pe „tradiţie", ori cât de respectată ar fi ea, ci pe adânca înţelegere a realităţilor sociale şi pe viziunea clară pentru tot ce este util, etc." Iar mai jos: „Renaşterea morală şi socială, a unei societăţi, nu se poate obţine prin salturi, ci printr'o evoluţie lentă, etc".

Apoi „tradiţie" şi „evoluţie lentă" sunt în fond sinonime. Deoparte stă evoluţia prin conservare a ceeace e bun şi viabil cu transmiterea acestor bunuri, de alta adaptarea discontinuă.

D-na Filipescu mai zice:

„Femeia de mâine va trebui să realizeze concentrarea tuturor forţelor sufleteşti ca şi disciplinarea voinţei, care e condiţia sine qua non, a oricărei [sic] fel de progres.

„Ea va înţelege, că ideile cele mai bune pornesc nu atât din inteligenţă, cât din adâncurile inimei şi ale simpatiei universale.

„De aceea ea va întregi natura cu o mistică a culturei şi a credinţei". Pare ceva şi în fond nu e nimic. Intâiu de toate ideile ies numai din inteligenţă şi niciodată din inimă. De acolo pornesc numai elanurile. Apoi, „mistică a credinţei" nu prea merge. Mai simplu era: „desvoltare a credinţei". Insă propoziţiile se bat cap în cap, dovedind tocmai lipsa unei noţiuni finale. Ce înseamnă „concentrarea tuturor forţelor sufleteşti" plus „voinţă"? Inseamnă că femeia de mâine trebue să aibă cap, inimă şi rânduială, deci deşteptăciune, simţire fină şi socoteală în fapte, adică *să fie şi ea om* încheiat. Asta e şi părerea noastră. Dar mai jos, d-na Filipescu pune pe plan secundar inteligenţa şi laudă adâncurile inimii. E cum ai zice: Nu se cere femeii prea multă carte. Femeia se cuvine să nască prunci (acest lucru e spus mai sus), să iubească, să respire mila şi bunătatea. Şi să fie evlavioasă. Şi acest ideal e acceptabil (firește formulat într'o limbă mai chibzuită). Dar atunci cum rămâne cu „cultura"? Şi cum vine asta că „sufletul e acela care realizează mai temeinic decât inteligenţa"? Oare inteligenţa nu e *în* suflet. Aha! „suflet" aici, înseamnă numai „inimă". Intr'un singur punct d-na Filipescu are deplină dreptate. Femeia română mai are nevoie de multă, foarte multă cultură, de o mistică a culturii".

*

Tot pe acolo, d-na sau d-ra Sidonia Drăguşanu vorbeşte şi ea despre „sufletul femeii", spunând lucruri judicioase. Dar mai multă grijă la frază nu strică. Femeia să nu facă niciodată spirit, să nu fie umoristă, căci rar îi stă bine. De pildă: „mama românului, are aceleaşi calităţi, ridicate la un potenţial mai mare fiindcă e mamă, sau „sursa", dacă preferaţi". Dar nu preferăm de loc imaginea „sursei", fiindcă fătul nu-i lichid.

*

Niciodată n'am fost nedrepţi. Articolul-răspuns semnat de d-ra Lucia Demetrius e foarte neted şi bine gândit. Iată numai câteva sentinţe: „...femeia intelectuală nu e aceea care vrea să devie bărbat, ci aceea care încearcă să fie om ...O femeie intelectuală este o femeie care cunoaşte uzanţa gândului şi ştie utiliza noţiunile de cultură prin care a trecut, fără să fie datoare din pricina asta să facă politică, să alunge maternitatea sau să-şi piardă căldura sufletească. Intelectualitatea nu amputează nimic, nu strică nimic..." Foarte frumos, admirabil chiar. Dar să ştie d-ra Demetrius că uneori femeia, rău consiliată, apucă pe căi greşite. Femeia cultă trebuie să creeze atmosfera cultă, să întreţină aspiraţia bărbatului spre creaţie, să rafineze epoca ei. Asta o poate face pe calea convorbirii, a activităţii publicistice discrete, mai rar prin opera propriu zis literară. Femeia care scrie literatură indispune pe bărbatul cu spirit critic. Ar trebui să aibă geniu ca o contesă de Noailles. Femeia literată, cu puţine mijloace, caută să obţină satisfacţii literare, să corupă spiritul critic şi atunci pierde prestigiul asupra bărbatului. Ridicul e bardul autor de versuri rele, dar mai nefericită femeia care rimează rău. Femeia în genere să întreţină intelectualitatea, să cultive pe autori; nu să devină autoare, afară de cazul unei vocaţii evidente.

Cine citeşte

Abonaţi care au plătit

Bucureşti: Mihail Gresian, Alexandru Wolkonsky, Ludovic Dauş, Preduţa Bungeţeanu.

Iaşi: Rodica Anghel, Ioan Lăudat, Gh. Bogaci, N. Dorneanu, Radu Botezatu.

Galaţi: Lulu Dupont.

Buzău: Mircea Pădureleanu.

Vâlcea: Constantin Ionete.

Bistriţa: Prof. Ştefan Lupu.

Botoşani: Angel Silberman.

(Lista urmează)

OCULTISM

— Sacrificiile umane şi magia —

In Africa unele triburi de negri sue pe bătrâni şi slăbănogi într'un cocotier pe care îl scutură bine. Dacă se ţin, sunt lăsaţi să trăiască, dacă nu, în urma unor rituri magice, sunt mâncaţi.

La popoarele aşa zise civilizate, canibalismul a dispărut, antropofagia a rămas legată de riturile magice. Se pot cita mii de exemple de acestea, bunăoară în anul 739 înaintea erei noastre. In momentul unei lupte contra Sparţiaţilor un oracol ceru Messenienilor ca preţ al victoriei, să sacrifice o fecioară de sânge regal. Sacrificiul fu îndeplinit de însuşi părintele fetei propuse. Mai târziu, prin secolul XV, o contesă de Bathory, care practica magia neagră, a sacrificat nu mai puţin de 600 fete tinere, în dorinţa de a se face frumoasă şi a căpăta farmece irezistibile.

Horoscop săptămânal

30 Iulie—5 August st. n.

| La data stilului vechiu se vor adăuga 13 zile |

30 Iulie Caracter violent, războinic.
31 „ Voinţă, vederi aspre. Isbândă prin perseverenţă.
1 Aug. Succese de notorietate şi stimă. Temperament generos şi protector.
2 „ Ambiţie. Izbânzi nestabile.
3 „ Blândeţă şi forţă de caracter. Viaţă uşoară.
4 „ Iubire de plăceri şi mese îmbelşugate. Fire seducătoare.
5 „ Căsătorie bogată. Situaţie confortabilă.

Nostradamus

Miraj

Ţi-ai oglindit privirea în cântecul pierdut
Şi-ţi simt suflarea caldă plutind în muta zare.
Desleg fregata iute peste imensa mare,
Pornind în lungă cale, întregul tău avut.

Şi şoaptele şi gândul şi unduiri de trup
Imagini de coralii îmi readuc în minte;
Tu te confunzi cu noaptea aducerii-aminte
Şi lângă tine viaţa e plină ca un stup.

O, de-aş putea privirea cu dalta s'o despic
Şi cântul în pasteluri marine să-l transform!
Atunci, pe ţărmuri nude, sub cerul policrom,
Iar aş urma demonic comoara s'o ridic.

Mihail Gresian

Plânsul nopţii

Ingândurată noaptea plânge morţii,
Depe divanul norilor nebuni,
Pe şesuri bruma a 'mpletit cununi,
Cu lacrămi de 'ntunerec şi de torţii.

In stoluri demonii şi-arată colţii
Hidoşi, în scăpărări scânteetoare
Urcând prin jgheaburi căile de boare
Prin creştetul încărunţit al bolţii.

In cimitir de-atâţia ani dorm morţii,
In visul veşniciilor lui Dumnezeu,
Şi-un heruvim bătrân, în vechiu-i antereu
Alină din clopotniţi, plânsul nopţii.

Nicolae Rostior

Sunet de oase

Priveşte mâna: 'ncet, 'ncet
Şi-arată groaznicul schelet;
Şi-dintre degetele ei,
Scapi ostenitul tău condei.

Scheletic sunet în urechi
Pătrunde-adânc din orice scriu...
Şi-mi sângerează rane vechi
Ce s'or închide în sicriu...

N. Cristescu

Nichifor Crainic

Urmare din pag. 1

dida poemă „Euthanasie", profund lămuritoare pentru purităţile clasice, pentru străvezimile de mari înălţimi astrale, la cari s'a ridicat în versul acestui poet liniştea contemplativă cu care o vede folklorul nostru pe marea pânditoare a vieţii voastre:

Cu viaţa care-mi clocoteşte 'n vine
Eşti moarte deopotrivă, chipul meu;
Clepsidră-i soarta şi nisip sunt eu:
Cu cât descresc în viaţă cresc în tine.

De-i bine una iar cealaltă rău,
Simt binele în rău şi rău 'n bine
Că una sunteţi amândouă 'n mine:
Din mierea vieţii gust veninul tău.

Te simt prin tâmpla odihnită 'n palmă
Un val abia ghicit pe apă calmă
Mocnind furtuni sub jocul undierii.

Vis alb voi în somnul tău topit...
Dar azi, cât încă nu m'ai cutropit,
Eşti noaptea scurtă din solstiţiul verii.

Costel Moraru

Foarte mulţi tineri, încă şi azi, după limpezile propoziţii estetice ale lui Maiorescu, pun în primul plan valoarea de tendenţă, efemeră, a unei opere în locul valorii absolute de creaţie. O poezie „românească" „în tradiţie", „ortodoxă" li se pare superioară aceleia a unui poet care nu se exprimă lămurit asupra atitudinii lui. De sigur în câmpul „cultural", indicarea tradiţiei este sănătoasă şi o aprobăm. Dar contribuţia noastră la arta universală nu se face prin tendenţe ci prin creaţii. Nimeni nu întreabă dacă Baudelaire este sau nu în „tradiţia franceză" şi catolic. Important este că e un mare poet şi atunci fireşte el ilustrează geniul francez şi intră chiar în tradiţia franceză. Un mare poet român care ar cânta nu glia strămoşească ci Himalaia ori luna (ca Eminescu) şi ar exalta culturile păgâne, ar fi mai folositor naţiei decât un poet mărunt care ar „reda Dunărea aşa cum este ea". Numai geniul poetului aparţine naţiei şi-i face cinste, materia lui este mai ales supra-naţională, (nu însă antinaţională) constând în contemplarea universului veşnic, unde nu e nici Siret, nici Dunăre. In temporal, eu detest existenţa altor culturi în România decât a aceluia creştin-ortodox, dar abstrăgându-mă dela interesele vieţii fenomenale şi îngrijindu-mă de suflet, eu admit caşi Leopardi, şi fără pesimism, că Dumnezeu nu ştie că există România, orice conştiinţă mărginită anulând universalitatea lui. Prin urmare, tinerilor, mai multă înţelegere pentru ceeace formează alimentul creaţiei, altfel cădem într'o tristă sforăitură. *Nota Directorului.*

BIOGRAFIA

VERHAEREN

Născut la Saint-Amand, aproape de Anvers, în 1855, Emile Verhaeren are o copilărie nu prea îngrijită, pe care şi-o petrece printre tot felul de muncitori şi mici funcţionari din orăşelul de pe malul Escautului. Odată cu terminarea studiilor clasice, la o vârstă destul de tânără, aceea de optsprezece ani, el intră într'o intreprindere comercială a unchiului său, pe care îl părăseşte pentru a urma dreptul la vestita universitate din Louvain.

Ca avocat, înscris la baroul din Bruxelles, el nu este prea mult tentat de problemele ursuze ale dreptului. Preocupările literare îl atrag tot mai mult, mai ales când revista renaşterii parnasiene „La Jeune Belgique" îi face loc tânărului debutant alături de colaboratori vestiţi.

Poezia lui Verhaeren însă, ia naştere din ciocnirea parnasianismului reprezentat de „La Jeune Belgique" cu simbolismul trâmbiţat intens de revista „La Wallonie" fondată de Albert Mockel şi animată de Charles Lerberghe, Max Elskamp, Thomas Braun, un fel de „Jammes belgian" şi Georges Marlow, elegiacul melodios din „L'Âme en exil".

Primul său volum „Les Flamandes" publicat în 1883, atrage în mod deosebit atenţia celor ce-i savurează versurile, de un realism robust, asemănător picturii unui Teniers sau Brouwer. Se observă dela început că avem de aface cu un poet al energiei aproape brutale, care materializează şi plasticizează în culorii vii aspectul pitoresc şi divers al pământului flamand.

Notele pesimiste din „Les Flamandes" abia întrevăzute, se accentuiază încetul cu încetul pentru ca să culmineze în volumele sale următoare, „Les Soirs" (1897) „Les Débâcles" (1888) şi „Les Flambeaux" noirs" (1390).

Poezia din volumele acestea ne proectează în faţa noastră, un Verhaeren al durerii, în care tortura disperării umane şi regretul unui destin înegurat, găsesc forme de exprimare într'un pesimism de o nuanţă morbidă şi halucinatorie.

Disperarea din operele precedente lasă loc acum credinţei într'un progres vădit al civilizaţiei moderne. „Les Campagneshallucinées" (1893) şi „Les Villes tentaculaires" (1894), care sunt şi cele mai importante volume de versuri din întreaga carieră poetică a lui Verhaeren, ne înfăţişează de data aceasta un poet optimist, plin de viaţă, echilibrat în cuget şi acţiune. Scepticismul anterior s'a metamorfozat într'o credinţă fermă în prosperarea timpurilor de faţă. In locul suferinţei şi al desnădejdii tronează acum cântul energiei.

Nimeni altul n'a scos din huruitul monoton al fabricilor, din sgomotul surd al uzinelor, din freamătul confuz al oraşelor şi din mişcarea năvalnică a muncitorilor din porturi, o poezie mai pură, mai umană şi mai profundă ca aceea a poetului „oraşelor tentaculare".

Alte opere sunt: „Heures claires" (1896), „Les visages de la vie" (1899), „Heures d'après midi" (1905), „La Multiple splendeur" (1906) şi „Rythmes souverains" (1910).

In afară de poezia care aparţine prin construcţia şi semnificaţia ei tuturor, Verhaeren este şi poetul naţional al patriei sale.

In ciclul său de poeme „Petites légendes", „Toute la Flandre" (1904 — 1914) şi „Blés mouvants" (1912), Verhaeren se relevă ca un veritabil poet în care pulsează toate senzaţiile tinere ale unei adevărate dragoste pentru pământul natal.

La predilecţia sa entuziastă pentru frumuseţile ţării, se adaogă apoi, patriotismul său arzător, care trece dela seninul şi calmul din „Flammes hautes", la revolta din „Les Ailes rouges de la guerre", pricinuită de războiul care i-a stins subit, flacăra idealurilor lui profund umane şi odată cu acestea şi fărâma umilă a vieţii sale de vizionar.

Războiul trezeşte în sufletul blând al poetului belgian un sentiment de ură imensă, care-i transpune scepticismul său accentuat de eventualitatea lucrurilor, până la cea mai pătrunzătoare revoltă. Verhaeren cel care admirase şi cântase tot efortul tumultuos al civilizaţiei, observă de data aceasta că însăşi produsele civilizaţiei proslăvite de el, se transformă în interpreţii distrugerii şi ai morţii.

Dezamăgirea e crudă. Verhaeren îşi dă seama de fatalitatea realităţii, iar atunci când vestea violării teritoriului belgian, ajunge până la el, la o vilă din Mons, unde se găsea în acel timp, el îşi înţelege pe deplin noul său rol. Patriot înflăcărat, luptă prin scrisul său dur şi prin vorba sa plină de revoltă, pentru patria sa, acum în pericol. Moartea însă îl răpeşte fatal pe cheiul unei gări din Rouen, la 27 Septemvrie 1916, lipsindu-l astfel de bucuria victoriei, pe care patria sa şi-a câştigat-o apoi, bine înţeles cu jertfe. **Virgiliu Angelli**

Cronica mizantropului

Soarta lui Caragiale

Cu toate lăudabilele sforţări ale câtorva, Caragiale este deocamdată pus la index de opinia publică. Cine înainte de războiu savura paginile celui mai fin, celui mai desăvârşit prozator român, rămâne consternat. Şcolari din felurite părţi ale ţării, studenţi, etc., dovedind întâiu o foarte restrânsă cunoaştere a scriitorului, limitată la extrasele de piese din manualul şcolar, răspund aproape invariabil, ca mânaţi de un ocult cuvânt de ordine: Caragiale nu scrie bine, Caragiale e vulgar, Caragiale atacă societatea românească. Evident, cineva a vărît în cap generaţiei actuale că „Junimea" a fost odioasă. De altfel, lucru enorm, actualele Convorbiri literare *surpă prin tendenţionism opera junimistă. Dar să nu râzi citind pe Caragiale, asta e mai de mirare. Desigur, mulţi nu râd, fiindcă nu-l citesc. Dar intră şi o incapacitate. Succesul cretinelor, rusinoaselor piese ale lui Tudor Muşatescu, arată o mare decădere a gustului public.*

Prin urmare o întâie cauză a discreditării, desigur temporare, a lui Caragiale este scăderea nivelului intelectual al publicului. Aşa se explică şi împuţinarea cititorilor de cărţi. Literatura e în punctul ei redus tot mai fină, dar tocmai de aceea publicul ei se răreşte. Cu cât literatura română va fi mai înaltă cu atât publicul o va părăsi. Flaubert în Franţa n'a avut cititori la început. Noi am avut mari talente, care toate s'au pus în slujba unui ideal social, interesând grupuri mari de cetăţeni. Am avut însă şi o clasă aleasă de boieri şi universitari care au cultivat valorile în sine. Acum vulgul, ca în Occident, se ridică, dar n'a ajuns încă la interesul pentru lucrurile gratuite. Savoarea limbii lui Caragiale îi rămâne străină.

O a doua cauză, consecinţă a celei dintâi, este împuţinarea spiritului critic. Nu suntem încă copţi să gustăm libera, artistică, expresie a unei personalităţi. Voltaire n'ar putea trăi deocamdată la noi. Junimismul, care el însuşi, s'a limitat într'o sferă mai mult gramaticală, este înăbuşit de feluritele curente „sănătoase". Când ai norocul ca în Rusia să ai un Dostoiewski, un Tolstoi, totul e bine şi e frumoasă împăcarea trebuinţelor sufleteşti ale unei mulţimi cu cerinţele artei. Dar nouă ne trebue o elită care să corecteze direcţiile de jos, fără a cădea în indiferenţa de viaţă. Ei bine, de câţiva ani, bântue la noi o mentalitate asiatică, ruinătoare pentru spirite fine ca Odobescu, Caragiale, Macedonski. O tabără clasează pe scriitori după principiul milei. Un autor care tratează despre „dezmoşteniţii soartei", despre „înfrăţirea între popoare", despre „ororile războiului", ale „intoleranţei", despre barbaria „bacalaureatului" şi a „vieţii militare", despre „prejudecăţile sexuale" şi alte asemenea dulcegării pretins umanitare este supra-clasat. Altă tabără cere afirmarea „specificului nostru naţional", „exaltarea etonosului", ethosului", „pathosului" şi altor câteva vorbe mari de acestea de origină grecească. S'au publicat manifeste împotriva bătrânilor uscaţi, cu rictus voltairian.

Fără îndoială că în aceste atitudini se ascund adevăruri: o literatură fără element etic, fără probleme, este aridă; şi tot aşa o literatură fără avânt naţional riscă să cadă în gol. Nu tendenţele în sine sunt greşite, cât pornirea lor de a fi şi măsuri literare. Tendenţa e un impuls, un punct de plecare, folositoare numai dacă ajungi la scop, adică la creaţie. Doi sunt factorii externi ai unei culturi: curentul şi spiritul critic. *Unul împinge, altul respinge. La noi s'a întâmplat să existe de câţiva ani numai factorul* curent *care s'a instituit şi în* criteriu. *Fiecare tabără umbla cu liste. Unii vorbeau de: Miron Costin, Kogălniceanu, Eminescu, Pârvan, Nichifor Crainic, Dragnea, Crevedia, ca de unice valori posibile. Alţii de: Traian Demetrescu, Petică, Gherea, Panait Istrati, Arsene, idem. Fireşte erau mai multe liste, după revistă. In liste nu era trecut niciun scriitor fără atitudine. Printre cei vechi, Caragiale cade mereu afară. Căci ardeleanului, Caragiale nu-i vorbeşte de Ardeal, ori îi vorbeşte cu unele ironii (nevinovate). Ţăranul nu se regăseşte acolo, lucrătorul nu. Iar mahalagiul bucureştean nu citeşte. Iar ce e fin, rabelaisian, în opera lui Caragiale, scapă ochiului cititorului de azi. Soarta lui Caragiale e şi a lui Maiorescu. Ce savuroasă pentru noi este ironia maioresciană, ce artistică în sine! Maiorescu se citeşte mereu cu plăcere. Dar tinerii sunt toţi miraţi când îi întrebi dacă le place Maiorescu. In critic ei văd un „om de ştiinţă". Manualele citează pe Maiorescu, fără a atrage atenţia asupra valorii lui literare. Tinerii nu citesc pe Ibrăileanu, pe Lovinescu, ignorându-le marile merite de artişti ai dialecticei critice. Caragiale este şi el un subtil al vorbei, pentru care e nevoie de o societate aleasă, de un salon. Numai aristocratul gustă argotul mahalagesc, putând avea senzaţii.*

Nu este cazul de a osândi curentele şi tendenţele. Ele sunt trebuitoare. Se cade să provocăm crearea unei societăţi restrânse de cititori care să nu caute în artă aliment pentru suflet ci excitaţii pentru gustul literar. Caragiale va sluji ca un indicator. Când va creşte admiraţia pentru el, va fi sporit implicit simţul critic. Un cititor care nu gustă pe Caragiale e un om de treabă, dar nu e un om subţire.

Aristarc

Indiscreţii şi Anecdote

Scriitorul englez Laurence Sterne (1713-1768) muri într'un hotel din Bond Street. Era tuberculos. In timp ce-i încălzea picioarele, servitoarea îi fura bijuteriile din buzunar. In noaptea următoare înmormântării, o bandă de profanatori de cadavre (meseria de a fura morţi şi a-i vinde pentru disecţii era în floare) îl scoaseră din groapă şi-l vândură unui profesor dela Universitatea din Cambridge. Profesorul îşi adună elevii, le vorbi despre nervi şi despre muşchi, dar când se apropie de cadavru, leşină. Sterne fusese prietenul său.

*

Lui Sterne îi aparţine această anecdotă care circulă în felurite versiuni. O stareţă pleacă cu o tânără călugăriţă la băi într'o trăsurică trasă de măgari. Pe drum însă conducătorul măgarilor se pierdu într'o crâşmă şi stareţa de frica hoţilor găseşte potrivit să pornească, fără el, mai departe. Dar măgarii nu se urnesc. Călugăriţa comunică stareţii că măgarii nu se urnesc fără înjurătura cu care sunt obişnuiţi şi care ar fi, să zicem în româneşte: huideo! boale! Ca să evite păcatul de a înjura, stareţa socoti că e bine să dividă strigătele cu călugăriţa, astfel încât ziseră parţial şi pe rând:

— Hui, hui, hui, hui,...
— Deo, deo. deo, deo...
— Boa, boa, boa, boa...
— Le, le, le, le...

Măgarii auzind totul unit, porniră la drum.

*

Numele de Academie vine dela un loc păduros din apropierea Atenei, aparţinând lui Academos. Platon se născuse acolo şi elevii lui se numiră academicieni.

*

Heine care, bolnav, locuia la Paris, fu vizitat de doctorul ungur Gruby. Poetul avea o teribilă paralizie, complicată cu semi-cecitate şi şedea întins jos pe covor. Ii erau paralizaţi şi muşchii feţii şi ai gurii. Doctorul îl întrebă dacă putea să fluere. Heine, ridicându-şi pleoapele inerte cu degetele, zise ironic:

— Nici măcar piesele lui Scribe!

*

— Te bârfeşte cutare — zicea un prieten lu Alex. Dumas fils.

— Ciudat — replică acesta — nu i-am împrumutat niciun gologan, niciodată.

*

Absolvind importantele studii primare la Ploeşti, Caragiale îşi ceru certificatul printr'o petiţie foarte solemnă; absolut hazlie azi:

„Domniloru!

„Creatorulu mi-a graciatu încă patru ani de viaţă materiale şi D-voastră în acesti patru ani aţi aşezatu piatra fondamentale a întregei melle vieţi morale. M'aşiu socoti, şi mai mult chiaru de câtu ingratu, daca împreună cu nâskătorii mei naturalli nu aşu ama şi estima şi pre renâscătorii mei morali.

„Domniloru! amu trecutu subt patronagiulu şi instrucţiunea D-voastră acelle patru classe primarie, cu succeselu ce ve este cunoscutu, suntu decisu împlinind dorinţa mea, a nâscatorilor mei şi datoria către patrie a urma ostenitoarea calle a învetiâturei.

„Viu dar etc."

Caragiale avea aici ceva din Rică Venturiano.

*

Din *Facezie*:

Un călător înfometat se opri la o cârciumă şi-şi umplu pântecele de mâncare şi băutură. Când fu la plată, răspunse că n'avea niciun ban, dar că putea să-i cânte ceva. Cârciumarul zise că nu-i trebue cântece, ci bani.

— Dar dacă îţi cânt un cântec care-ţi place, îl vei primi drept bani?

Cârciumarul primi şi călătorul cântă un cântec. Intrebat dacă-i place, stăpânul zise că nu. Omul mai cântă unul şi încă unul şi cârciumarul zicea mereu că nu-i place.

— Acuşi — spuse cântăreţul — îţi zic unul care sunt sigur c'o să-ţi placă.

Şi scoţând punga caşicând ar fi avut de gând s'o desfacă, intonă cântecul călătorilor:

Pune mâna pe pungă şi plăteşte hangiului.

Sfârşind şi întrebând pe crâşmar dacă i-a plăcut, acela zise:

— Asta da, îmi place!

— Atunci după învoiala pe care am făcut-o eşti plătit; fiindcă acest cântec ţi-a plăcut.

Şi plecă fără să plătească.

*

Un prieten mi-a povestit într'o zi de Bobotează o prostie a unui popă din satul lui. Acesta vesti credincioşilor sărbătoarea de a doua zi astfel:

— Mâine slăvim cu mare evlavie Bobotează; fiindcă asta e una din sărbătorile de căpetenie. Nu ştiu dacă a fost bărbat ori femeie, dar ştiu că trebue să prăznuim ziua cu cea mai mare cuviosie.

POŞTA REDACTIEI

Prof. Har. Mihailescu, P.-Neamţ: Răspuns direct. *Costel Moraru, Balş:* Răspuns direct. *Victor Al. Macedonsky, Brăila:* Dorinţa vi-a fost satisfăcută. *El. M., licenţiată, Iaşi:* Nu numai vă primim colaborarea, în această formă pozitivă, dar vă somăm să luaţi parte ca intelectuală la mişcarea de subţiere a societăţii noastre la care femeia română contribue acum atât de puţin. Nu trebue să căutaţi numaidecât alt subiect decât cele tratate în revistă, zădărnicindu-vă proiectele, ci numai să aduceţi o vedere nouă ori personală. *Lt. C. D., Iaşi:* Răspuns direct. *G. Enache, Caransebeş:* Chiar la 1 August nu voiu fi găsibil, ci puţin mai târziu. Ţi se vor reţine publicaţiile. *Nicolae Rostior, student, Simioneşti:* Ideile poetice sunt interesante şi vom publica o poezie, dar mai multă rigoare în versificaţie. *Leo Cezza, Chişinău:* Tocmai ne pregăteam, domnule colaborator, să punem Nietzsche când a sosit mai actualul articol. Urmaţi a informa într'o direcţie mai singulară, date fiind cunoştinţele dv. *Radu Pătrăşcanu, Adjud:* Vi s'a răspuns în nr. 29. Abonamentele se îndreaptă la administraţie. Redacţia, cu toată bunăvoinţa, nu poate trimite revista cui n'a cerut-o din vreme administratorului. E bine ca cititorii din comunele mici să se aboneze. *Pyna Leventin, Bacău:* Interese de ordin redacţional cer ca acea cronică să fie scrisă de unul singur. Dar puteţi trimite articolul mizantropic. Ii găsim un loc. Celelalte nu m'au convins. Altele. *D. Baciu, Unţeni:* Cu părţi bune, astea nu ies din vechile clişee sămănătoriste. Deşi învăţător, mai cercetaţi şi altă poezie. Nu vă luaţi după aceia care socotesc pierzători pe Arghezi, Paul Valéry, etc. Ca director fiţi un învăţător modern. Vă urmărim cu simpatie. *N. Cristescu, Caracal:* „Ultimele rânduri" s'au dat la cules.

Errata

Cititorii noştri vor scuza inevitabilele greşeli de tipar, vai, mai ales la nume proprii şi la citatele în limbi străine şi nu le vor imputa autorilor. Rugăm totuşi pe colaboratori să scrie citeţ, aproape caligrafic ori la maşină.

In nr. 29, în articolul despre Radu D. Rosetti (p. 3) unde poate chiar originalul e deformat, forma corectă este: *San Paolo fuori le mura.* In *Cr. mizantr.* (p. 4): *Palladio.* La *Anecdote:* — *asta* (nu: arta) *trebue într'o republică.* In *Biografie: Batignolles,* etc.

Toată corespondenţa redacţională, cărţile şi revistele se vor trimite d-lui G. Călinescu, strada Aviator Th. Iliescu No. 47, Bucureşti III.

Secretar de redacţie / G. Ivaşcu — Imprimeriile ziarului „Iaşul" — Strada Uzinei No. 53 — Telefon 1359 — Iaşi